

УДК 338.001.36

АНАЛІЗ ІНДЕКСУ ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ УКРАЇНИ СЕРЕД КРАЇН СВІТУ

Попович Д.В., Мидлик Ю.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті визначено індекс економічної свободи, який виступає інструментом для глибокого аналізу економік країн світу. Базою для даного інструменту є десять кількісних та якісних показників, що сформовані у чотири групи. Дані показники свідчать про рівень взаємодії держави та бізнесу. На основі індексу економічної свободи здійснено порівняльний аналіз України з іншими країнами світу.

Ключові слова: індекс економічної свободи, категорія економічної свободи, верховенство права, обмежений уряд, регуляторна ефективність, відкритість ринків.

Постановка проблеми. Індекс економічної свободи – один із найважливіших інвестиційних рейтингів, який всебічно висвітлює економічну ситуацію в різних куточках планети і дає загальну картину того, з якою країною варто співпрацювати інвестору. Саме тому аналіз даного показника дає можливість визначити проблемні моменти у формуванні індексу економічної свободи нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання, що пов'язані з теорією економічної свободи базуються на ідеях зарубіжних науковців: А. Сміта, Дж. Хаана і Дж. Стема. Дж. Гансона, Дж. Хекелмена і М. Строупа, П. Цагліді. А. Сміт вважав, що добробут країни залежить від ступеня свободи ринку і свободи економічної діяльності в ній. У вітчизняних працях таких науковців, як В. Бойко, А. Гальчинський, О. Глуценко, Н. Литвиненко, І. Маркович, Л. Хижняк, обґрунтовується роль економічної свободи, як одного із важливих інструментів, що сприяє економічному зростанню та добробуту населення. Разом з тим, аналіз індексу економічної свободи практично не висвітлюється у працях вітчизняних економістів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Частина науковців, що досліджували питання економічної свободи, зосереджували свою увагу лише на окремих показниках, а не вивчали їх у комплексі.

Мета статті. Метою дослідження є визначення сутності індексу економічної свободи, його аналіз та формування механізму реалізації економічної свободи на сучасному етапі розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Індекс економічної свободи, що розрахований The Heritage Foundation у співпраці з The Wall Street Journal, дає можливість оцінити рівень лібералізації взаємозв'язків держави з бізнесом [3]. Експерти The Heritage Foundation визначають, що індекс економічної свободи – це відсутність урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу і споживанню товарів і послуг, за винятком необхідної громадянам захисту і підтримки свободи як такої [1].

Індекс економічної свободи базується на десяти компонентах, що формуються у чотири групи: верховенство права (права власності, свобода від корупції), обмежений уряд (фіскальна свобода, державні витрати), регуляторна ефективність (свобода бізнесу, свобода ринку праці, монетарна свобода) і відкритість ринків (свобода торгівлі, свобода інвестицій, фінансова свобода) [2].

Згідно із звітом «Рівня економічної свободи у світі 2017» Україна посідає 166 місця зі 180 країн світу. Індекс економічної свободи України становить 48,1 бал зі 100 можливих, що свідчить про депресивний стан країни [4].

Згідно проаналізованих категорій економічної свободи (табл. 1) найбільше падіння відбулося у категорії монетарна свобода у розмірі 19,5 бали, а найбільший приріст у категорії права власності – 16,4 бала.

Таблиця 1
Динаміка індексу економічної свободи України, 2016-2017 рр.

Категорія економічної свободи			
Назва категорії	2016	2017	Приріст +/-
1. Права власності	25,0	41,4	+16,4
2. Свобода від корупції	26,0	29,2	+3,2
3. Фіскальна свобода	78,6	78,6	0
4. Державні витрати	30,6	38,2	+7,6
5. Свобода бізнесу	56,8	62,1	+5,3
6. Свобода ринку праці	47,9	48,8	-0,9
7. Монетарна свобода	66,9	47,4	-19,5
8. Свобода торгівлі	85,8	85,9	+0,1
9. Свобода інвестицій	20,0	25,0	+5
10. Фінансова свобода	30,0	30,0	0
Місце в світовому рейтингу	162	166	+4
Індекс економічної свободи	46,8	48,1	+1,3
Тип країни	Не вільна	Не вільна	Не вільна

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Індекс економічної свободи розраховується як середнє арифметичне десяти економічних свобод. Але у 2017 році було враховано ще два компоненти при розрахунку індексу економічної свободи, а саме показник ефективності судової діяльності, який складав 22,6 бали, а також показник фінансового здоров'я – 67,9 бали. Дані складові індексу економічної свободи не були розраховані у 2016 році [2].

За дванадцятьма категоріями економічної свободи Україна посідає такі місця серед країн світу: права власності – 123, свобода від корупції – 154, фіскальна свобода – 100, державні витрати – 161, свобода бізнесу – 111, свобода ринку праці – 146, монетарна свобода – 184, свобода торгівлі – 54, інвестиційна свобода – 165, фінансова свобода – 160 [2].

Згідно із отриманими результатами варто визначити частку кожної із чотирьох груп в індексі економічної свободи.

Для початку розглянемо першу групу – верховенство права, яка складається із захисту прав власності і свободи від корупції. В цій групі спостерігається невелике зростання, не дивлячись на те, що великий бізнес ще має суттєвий вплив на політику та бюджетні витрати [3]. Україна має надзвичайно низькі показники у категорії свободи від корупції, тому за умови здійснення серйозної боротьби з цією проблемою Україна може суттєво зрости у рейтингу. Щодо стану захищеності та забезпечення прав власності на даний момент є найгірша ситуація із захистом інтелектуальної власності і незалежністю судочинства.

У другу групу входять фінансова свобода і державні витрати, що об'єднуються у категорію – обмеження уряду. Фінансова свобода погіршилася порівняно з 2016 роком, що визначає слабе місце нашої країни у рейтингу через постійні зміни у нормативно-правовому забезпеченні. В Україні в останні роки спостерігається зниження рівня державних витрат на декілька відсотків ВВП. Разом з тим, основним недоліком українського уряду є те, що він розподіляє майже половину ВВП, на відміну від країн – лідерів рейтингу, у яких цей показник сягає 17-19% ВВП [5].

Регуляторна ефективність є третьою групою, яка включає: свободу бізнесу, свободу ринку праці, монетарну свободу. Дана група найбільш негативно впливає на індекс економічної свободи, в першу чергу показником цього в Україні є багато державних регуляторних органів, які знаходяться в стані реформування, що створює додаткову невизначеність для бізнесу.

Останньою групою є відкритість ринків, яка складається із свободи торгівлі, свободи інвестицій, фінансової свободи. Свобода торгівлі – це єдиний з 10 компонентів, який в Україні є на першій позиції. Це пояснюється тим, що Україна є експортно-орієнтованою країною. Але свобода інвестицій і фінансова свобода знаходяться на критичному рівні і на сьогодні потребують повного реформування. Необхідно провести кардинальні зміни: відкриття ринку землі, широке проведення аукціонів з приватизації держмайна, реформування державного апарату.

Для детального аналізу індексу економічної свободи Україні слід застосувати порівняльну методу із постсоціалістичними країнами світу, а саме з Польщею, Білорусією, Росією, що розглядається у табл. 2.

За отриманими результатами лише Польща отримала статус «помірно вільної країни», Білорусь і Росія – «в основному не вільні країни», а Україна – «не вільна країна». Ці показники свідчать про низький рівень економічної свободи в Україні.

Проаналізувавши динаміку зміни індексів економічних свобод (рис. 1), варто зазначити, що Україна у 2004 році досягла максимального показника економічної свободи у розмірі 55,8 бала, після цього спостерігається падіння і станом на 2016 р. даний показник сягає 48,1. Польща і Білорусь з 2000 року показують стабільне зростання індексу економічної свободи від 60 балів у 2000 р. до 68,3 у 2016 р., від 41,3 бала у 2000 р.

до 58,6 у 2016 р. відповідно. У Росії спостерігається спадна динаміка індексу економічної свободи з 58,8 бала у 2000 р до 51,7 у 2016 р.

Таблиця 2

Індекси економічної свободи Польщі, Білорусії, Росії, України за 2017 р.

Категорія економічної свободи				
Назва категорії	Польща	Білорусь	Росія	Україна
1. Права власності	60,8	50,9	47,6	41,4
2. Свобода від корупції	55,5	37,6	38,2	29,2
3. Фінансова свобода	76,0	89,8	81,8	78,6
4. Державні витрати	46,9	48,7	61,5	38,2
5. Свобода бізнесу	67,8	71,3	74,8	62,1
6. Свобода ринку праці	61,5	74,6	50,8	48,8
7. Монетарна свобода	84,7	60,4	57,3	47,4
8. Свобода торгівлі	87,0	80,6	75,2	85,9
9. Свобода інвестицій	75,0	30,0	30,0	25,0
10. Фінансова свобода	70,0	10,0	30,0	30,0
Місце в світовому рейтингу	45	104	114	166
Індекс економічної свободи	68,3	58,6	57,1	48,1
Тип країни	Помірно вільна	В основному не вільна	В основному не вільна	Не вільна

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Динаміка зміни індексів економічної свободи світу загалом і виокремлених країн 2000-2016 рр.

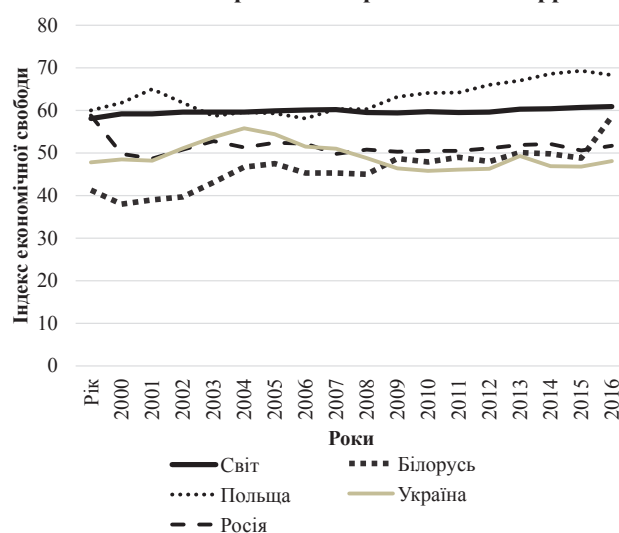

Рис. 1. Динаміка зміни індексів економічної свободи світу загалом і окремих країн за період 2000-2016 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Загальний середній показник індексу економічної свободи у світі коливається в межах від 58-60 балів, що свідчить про стабільність світу в цілому.

Висновки і пропозиції. На сьогоднішній день існує проблема визначення оптимального рівня економічної свободи, адже всі напрямки економічної діяльності набувають нових аспектів під впливом глобалізації, має місце зростання соціальних функцій держави та збільшення напрямків економічного зростання. Досвід показує, що країнам із вищим показником економічної свободи належить і вищий добробут населення.

Проведений аналіз індексу економічної свободи України відображає належний рівень двох компонентів – «свобода торгівлі» і «фіскальна свобода». Але на відміну від них, низькі значення отримали такі компоненти як «державні витрати», «свобода інвестицій», «фінансова свобода», «захист прав власності», «свобода від корупції».

Із вище зазначеного можна зробити висновки, що фінансова система нашої країни є слабкою, а її банківський і фінансовий сектор діють не ефективно. Це спричинено активним втручанням держави не лише у функціонування фінансового

сектору, а й в економіку в цілому, що гальмує розвиток вільної ринкової економіки і заважає ринковому ціноутворенню і конкуренції.

На прикладі досвіду Польщі чітко видно розмежування повноважень держави і вільного ринку, що і забезпечило стрімкий розвиток цієї країни. А низьке місце України в рейтингу серед країн світу показує майже повну відсутність економічної свободи, що спричиняє бідність і низькі темпи економічного зростання.

Суттєві проблеми України щодо економічної свободи потребують належного вирішення і впровадження у законодавчому порядку необхідних ефективних економічних реформ. Ще одним шляхом вирішення цієї проблематики є збільшення кількості іноземних інвестицій, адже це єдиний короткий шлях до процвітання нашої держави. За останні два роки, на жаль, Україна не змогла досягнути успіху у залученні іноземного капіталу, що, на нашу думку, першочергово викликано військовими діями на Сході та неефективними економічними діями уряду.

Список література:

1. The global plan for recovery and reform / G20, London, 2 April 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://g20.org/documents/finalcom_munique.pdf
2. The Heritage Foundation 214 Massachusetts Avenue, NE Washington, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/download>
3. Економічний дискусійний клубу: Рівень економічної свободи України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua>
4. Портал конкурентоспроможності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.competitiveukraine.org
5. Українське товариство економічних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ueff.org>

Попович Д.В., Мыдлык Ю.И.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

АНАЛИЗ ИНДЕКСА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СВОБОДЫ УКРАИНЫ СРЕДИ СТРАН МИРА

Аннотация

В статье определено индекс экономической свободы, как инструмент для глубокого анализа экономик стран мира. Базой для этого инструмента есть десять количественных и качественных показателей, которые сформированы в четыре группы. Данные показатели свидетельствуют об уровне взаимодействия государства и бизнеса. На основе индекса экономической свободы осуществлен сравнительный анализ Украины с другими странами мира.

Ключевые слова: индекс экономической свободы, категория экономической свободы, верховенство права, ограниченное правительство, регуляторная эффективность, открытость рынков.

Popovych D.V., Mydlyk Y.I.

Ivan Franko National University of Lviv

THE ANALYSIS OF UKRAINE'S ECONOMICAL FREEDOM INDEX AMONG THE COUNTRIES OF THE WORLD

Summary

In the article the index of economical freedom is determined as the tool for the deep analysis of the economies in the countries of the world. The basis for which are ten quantitative and qualitative indicators that are formed in to four groups. These figures indicate the level of cooperation between the state and business. Based on the index of economic freedom Ukraine made a comparative analysis with other countries.

Keywords: index of economical freedom, category of economical freedom, rule of law, limited government, regulatory efficiency, open markets.